

## ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

### THE NOTION OF ADMINISTRATIVE MISDEMEANOR

Григорчак Ю.П., голова  
Глибоцького районного суду Чернівецької області

Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного дотримання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. Таке завдання реалізується у випадку наявності науково обґрунтованих результатів досліджень дефініцій в сфері адміністративно-деліктного процесу, в тому числі й поняття адміністративного проступку. У статті з'ясовані відмінності між термінами адміністративного правопорушення, адміністративного проступку та адміністративного делікту. Встановлена потреба розмежування вказаних понять лише в контексті їх порівняння чи дослідження відмінностей. В усіх інших випадках було необхідно розглядати вказані дефініції як синоніми. Запропоновано визначення адміністративного правопорушення – це протиправна, винна, суспільно небезпечна (шкідлива), карана, урегульована нормами права дія чи бездіяльність, вчинена відповідним суб'єктом, що посягає на охоронювані законом суспільні відносини, врегульовані нормами права, за що настає адміністративна відповідальність. Кодексом України про адміністративні правопорушення визначено, що адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

**Ключові слова:** адміністративне правопорушення, адміністративний проступок, адміністративний делікт, ознаки адміністративного правопорушення.

The main task of the Code of Ukraine on the administrative offenses is protection of the rights and freedoms of the citizens, property, the constitutional order and system of Ukraine, the rights and legitimate interests of the enterprises, institutions and organizations, set legal order, enhance of the legitimacy, tort prevention, raising citizens with respect to the precise and strict compliance with the Constitution of Ukraine and the laws of Ukraine, respect for the rights, honor and dignity of the other citizens, adherence to the rules of coexistence, performance of their duties, responsibility to the society. Such task and objectives can be met provided there are scientifically grounded results of the investigations on the definitions in the field of administrative tort process. The given article highlights the difference between the terms of administrative misdemeanor, administrative offense and administrative tort as well as the necessity to single out the abovementioned notions only in the context of their comparison or further investigation of their differences. It has been advised that in all other cases these notions should be considered and viewed synonymously. The definition of administrative misdemeanor has been suggested as following, it is unlawful, culpable, socially dangerous (harmful), punishable, legislatively regulated action or inaction committed by the particular physical entity that aims to encroach on the legally regulated social relations which leads to administrative responsibility. The Code of Ukraine on the administrative offenses defines the administrative misdemeanor (offense) as unlawful, culpable (premeditation or negligence) action or inaction, that encroaches on the public order, property, rights and freedoms of the citizens as well as on the set order of governance and which, therefore, is subject to the administrative responsibility.

**Key words:** administrative misdemeanor, administrative offense, administrative tort, the characteristics of administrative misdemeanor.

**Постановка проблеми.** Дослідження поняття адміністративного проступку є актуальним, доцільним і своєчасним напрямом наукових розвідок. Зростання кількості вчинених правопорушень обумовлює потребу всестороннього дослідження вказаної проблематики. Заради справедливості варто зазначити, що поняття адміністративного правопорушення розкрито в ст.9 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Разом з тим, з часу прийняття КУпАП (07.12.1984) зміни до вказаної статті вносилися лише один раз та стосувалися у великій мірі технічних правок. Тому вбачається за необхідне з'ясувати поняття та зміст адміністративного правопорушення з врахуванням сучасного стану суспільних відносин.

Науково-теоретичну основу аналізу дефініції адміністративного проступку формують результати дослідницьких пошуків таких учених, як В.Б. Авер'янов, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, В.В. Доненко, Т.О. Коломоець, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, Д.В. Лученко, О.І. Остапенко, М.І. Цуркан, А.М. Школик. Особливого значення воно набуває в умовах необхідності реформування чинного законодавства задля удосконалення регламентації суспільних відносин.

**Виклад основного матеріалу.** Аналізуючи поняття та ознаки адміністративного правопорушення, нами звернено увагу на те, що серед науковців використовуються різні терміни у вказаній сфері. Окрім адміністративного правопорушення широко застосовуються дефініції адміністративного проступку та адміністративного делікту.

Л.Менів, розглядаючи поняття адміністративного правопорушення, зазначає, що останнім часом запропоноване

законодавством визначення адміністративного правопорушення (проступку) ставиться під сумнів вченими. Так, отожднення на законодавчому рівні понять «адміністративне правопорушення» і «адміністративний проступок» викликає заперечення вчених з адміністративного права. З точкою зору, що потрібно розрізнити поняття адміністративний проступок та адміністративне правопорушення, вона згідна повністю. На її погляд, термін «правопорушення» є узагальненим, родовим для всіх деліктів. Наприклад, кримінальне правопорушення ми називаємо «злочин» і не припускаємо двоякого його трактування. В адміністративному праві також слід зазначити тенденцію до спроб навести більш узагальнене поняття. Тому в літературі і поділяють правопорушення на злочини та проступки (різновидом яких, наприклад, є й адміністративний проступок) [1, с.301].

На підтвердження своєї позиції авторка у її дослідженні посилається на твердження В.С. Стефанюка про те, що адміністративним правопорушенням слід вважати будь-яке порушення норм адміністративного права, тоді як адміністративним проступком – протиправне діяння, за яке законодавством передбачено накладання адміністративних стягнень [2, с.13].

Узагальнюючи думки вчених-адміністративістів, В.М. Бевзенко констатує, що термін «проступок» здебільшого використовується як синонім при визначенні поняття «адміністративне правопорушення», без чіткого змістовного розмежування, тобто представники адміністративно-правової науки загалом сприймають як синоніми терміни «адміністративні правопорушення»,

«адміністративні проступки», «адміністративні делікти». У фахових наукових роботах з адміністративного права і процесу наведені визначення дефініцій «адміністративне правопорушення», «адміністративний проступок» зазвичай мають дослідницький характер. Теоретичні позиції є логічними та чітко обґрунтованими, однак, на думку багатьох вчених-адміністративістів, ототожнення цих термінів є застарілим і суперечить загальним досягненням сучасної юридичної науки. Таким чином, поділяючи позицію науковців, згідно з якою адміністративне правопорушення (проступок) є діянням, вчиненим відповідним суб'єктом, що порушує встановлені чинним законодавством заборони і тягне за собою покарання у вигляді адміністративних стягнень, визначених законом, поняття «адміністративне правопорушення» й «адміністративний проступок» можна застосовувати як синоніми, оскільки таку позицію зафіксовано і законодавцем [3, с. 201].

Підтримуючи позицію вченого щодо сутнісного розуміння адміністративного проступку та адміністративного правопорушення, варто доповнити про наявність інших протилежних позицій науковців.

Посилаючись на погляди Ю.П. Битяка, В.Б. Авер'янова, А.С. Васильєва, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Т.О. Коломоєць, С.В. Ківалова і Л.Р. Білої, Д.М. Лук'янець вчена М. Новицька здійснила дослідження в сфері співвідношення понять «адміністративне правопорушення», «адміністративний проступок» та «адміністративний делікт» [4, с. 388].

Так, Ю.П. Битяк використовує поняття «адміністративне правопорушення» й «адміністративний проступок» як синоніми, вважає, що вони не мають суттєвих відмінностей, і останнє не є особливим різновидом адміністративних правопорушень [5, с. 174–175].

В.Б. Авер'янов, навпаки, стверджує, що поняття «адміністративного проступку» має специфічний зміст, який виокремлює його з усієї сукупності адміністративних правопорушень, тобто співвідносить адміністративне правопорушення й адміністративний проступок як частину і ціле [6, с. 432].

На думку А.С. Васильєва, «адміністративні правопорушення» – специфічний різновид правопорушень, за здійснення яких застосовуються заходи адміністративної відповідальності. Тому для уникнення термінологічної плутанини, автор пропонує іменувати їх більш точно – «адміністративними проступками» [7, с. 33–34].

В.К. Колпаков справедливо зауважує, що зазвичай у сучасній літературі аналіз понять спирається на суто лінійно-кримінологічну трактовку без урахування історичних коренів появи у праві та законодавстві терміна «проступок» [8, с. 162].

А.Т. Комзюк вважає, що поняття «адміністративне правопорушення» й «адміністративний проступок» не однакові, через те що «адміністративне правопорушення є порушенням будь-якої адміністративно-правової норми незалежно від того, чи передбачено за це відповідальність, а адміністративний проступок слід розглядати як різновид адміністративного правопорушення, за який встановлено адміністративну відповідальність» [9, с. 15]. Зазначену думку впроваджує Т.О. Коломоєць, зазначаючи, що «адміністративним правопорушенням слід вважати будь-яке порушення норм адміністративного права, тоді як адміністративним проступком є протиправне вчинення діянь, за які законодавством передбачено накладення адміністративного стягнення» [10, с. 35–36].

Аналогічне співвідношення подають С.В. Ківалов і Л.Р. Біла, вважаючи, що поняття «адміністративне правопорушення» за своєю сутністю є набагато ширшим, ніж поняття «адміністративний проступок», оскільки воно включає в себе всі протиправні дії у сфері державного управління, натомість адміністративний проступок включає в себе тільки ті протиправні дії, за які настає адміністративна відповідальність [11, с. 303].

Слід зазначити, що поняття «делікт» офіційно у законодавстві України не застосовується, але в науково-правовій літературі та на практиці вживається досить часто у широкому й вузькому сенсах. У широкому розумінні деліктом визнається будь-яка недозволена дія, правопорушення, що має наслідком застосування покарання до особи, котра його вчинила. Вузьке розуміння передбачає поділ деліктів за сферою їх виникнення та реалізації на приватноправові та публічно-правові, серед останніх виділяють адміністративні делікти. Тобто за загальним значенням делікт – це правопорушення, протиправне діяння, а адміністративний делікт є різновидом таких діянь. Продовжуючи свою думку, М.Новицька зазначає, що термін «проступок» здебільшого використовується як синонім при визначенні поняття «адміністративне правопорушення», без чіткого змістовного розмежування, тобто представники адміністративно-правової науки загалом сприймають як синоніми терміни «адміністративні правопорушення», «адміністративні проступки», «адміністративні делікти». У фахових наукових роботах з адміністративного права і процесу наведені визначення дефініцій «адміністративне правопорушення», «адміністративний проступок» зазвичай мають дослідницький характер. Теоретичні позиції є логічними та чітко обґрунтованими, однак, на думку багатьох вчених-адміністративістів, ототожнення цих термінів є застарілим і суперечить загальним досягненням сучасної юридичної науки. Таким чином, поділяючи позицію науковців, згідно з якою адміністративне правопорушення (проступок) є діянням, вчиненим відповідним суб'єктом, що порушує встановлені чинним законодавством заборони і тягне за собою покарання у вигляді адміністративних стягнень, визначених законом, поняття «адміністративне правопорушення» й «адміністративний проступок» можна застосовувати як синоніми, оскільки таку позицію зафіксовано і законодавцем [12, с. 387 – 388].

Для повноти дослідження варто акцентувати увагу й на тому, що термін правопорушення зустрічається також і в кримінальному законодавстві. Так, ст.12 КК України визначено, що кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини. Злочини в свою чергу поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

З наведеного слідує, що в кримінальному праві термін правопорушення має узагальнюючий характер, який позначає сукупність злочинів та проступків.

В адміністративному ж праві та наукових дослідженнях чіткого поділу адміністративних правопорушень на проступки чи інші суміжні поняття не існує. Кодекс України про адміністративні правопорушення оперує терміном проступок в одному випадку, коли розкриває зміст правопорушення. Так, відповідно до ст.9 КУпАП, адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. В інших – в кодексі вживається термін правопорушення.

З наведеного випливає, що законодавчо адміністративний проступок виступає синонімом відносно адміністративного правопорушення.

Не оспороюючи сутнісну відмінність між термінами адміністративний проступок, адміністративне правопорушення, адміністративний делікт схилиємося до думки про необхідність розмежування вказаних понять лише в контексті їх порівняння чи дослідження відмінностей. В усіх інших випадках було б за доцільне розглядати вказані дефініції як синоніми.

Указане обґрунтовується тим, що зазначені терміни не мають суттєвих змістовних відмінностей, це зафіксовано законодавчо та врегульовано судовою практикою, тому в подальшому будуть розглядатися як синоніми.

Т. Ільєнок під поняттям адміністративного правопорушення розуміє вчинення особою діянь, які містять ознаки адміністративно караних проступків відповідно до положень КУпАП [13, с.516].

М.Окерешко під адміністративним правопорушенням (проступком) визначала протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [14, с.83].

Л.Менів зазначає, що адміністративний проступок – це суспільно шкідливе, протиправне, винне діяння у формі дії чи бездіяльності, здійснене деліктоздатною особою, що спричиняє застосування встановлених законодавством заходів адміністративної відповідальності [15, с.303].

Н.Майданевич досліджувала адміністративні правопорушення в сфері електроенергетики. Вважає, що адміністративне правопорушення у сфері електроенергетики є винним, протиправним діянням (дією або бездіяльністю), що вчинюється суб'єктом правопорушення (фізичними й юридичними особами), посягає на охоронювані права постачальників і споживачів енергетичних ресурсів щодо передачі, постачання та споживання електричної енергії, передбачене законодавством України, за вчинення

якого накладаються передбачені законодавством заходи адміністративного примусу [16, с.37].

Переконані, що для з'ясування поняття адміністративного проступку вбачається за необхідне з'ясування його ознак, серед яких виділяють протиправність, винність, суспільну небезпеку, шкідливість, караність, урегульованість нормами права, вираження у формі дії чи бездіяльності, суб'єкт та об'єкт, охоронювані суспільні відносини, врегульованість нормами права, адміністративна відповідальність.

На підставі вищенаведеного, доходимо **висновків**, що адміністративне правопорушення – це протиправна, винна, суспільно небезпечна (шкідлива), карана дія чи бездіяльність, вчинена відповідним суб'єктом, що посягає на охоронювані законом суспільні відносини, врегульовані нормами права, за що настає адміністративна відповідальність.

Законодавчо адміністративний проступок виступає синонімом відносно адміністративного правопорушення.

Не оспороюючи сутнісну відмінність між термінами адміністративний проступок, адміністративне правопорушення, адміністративний делікт схилиємося до думки про необхідність розмежування вказаних понять лише в контексті їх порівняння чи дослідження відмінностей. В більшості випадків було б за доцільне розглядати вказані дефініції як синоніми.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Менів Л. Адміністративний проступок: поняття, ознаки та особливості прояву в законодавстві про захист прав споживачів. *Держава і право*. Випуск 46. С.299 – 305.
2. Стефанюк В.С. Правова обумовленість запровадження адміністративної юстиції в Україні. Автореф. дис. канд. юрид. наук. К., 2000. 20 с.
3. Бевзенко В.М. Правові та лінгвістичні спекти співвідношення понять «адміністративний проступок» та «адміністративне правопорушення». Університетські наукові записки. №4. 2005. С.199-202
4. Новицька М. «Адміністративне правопорушення» та суміжні поняття: аналіз співвідношення. *Юридичний вісник*. 2020. №1. С.384 – 390.
5. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 544 с
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Т. 1. Загальна частина / ред. В.Б. Авер'янов. Київ: «Юридична думка», 2004. 584 с.
7. Кодекс Украины об административных правонарушениях: Научно-практический комментарий / под общ. ред. А.С. Васильев; отв. за вып. С.В. Карплюк. Харьков: ООО «Одиссей», 2000. 1008 с
8. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
9. Адміністративна відповідальність в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. А.Т. Комзюка. Харків: Ун-т внутр. справ, 2000. 99 с.
10. Коломоєць Т.О. Штрафи за законодавством про адміністративні правопорушення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 1999. 196 с.
11. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Адміністративне право України: навчально-методичний посібник. Одеса: Юридична література, 2002. 312 с.
12. Новицька М. «Адміністративне правопорушення» та суміжні поняття: аналіз співвідношення. *Юридичний вісник*. 2020. №1. С.384 – 390.
13. Ільєнок Т.В. Адміністративне корупційне правопорушення: поняття, склад, ознаки. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Випуск 68. С. 511-516.
14. Окерешко М.В. Поняття і склад адміністративного правопорушення вчиненого лікарем у сфері охорони здоров'я населення. *Молодий вчений*. 2017. №5.1. С.80 – 84.
15. Менів Л. Адміністративний проступок: поняття, ознаки та особливості прояву в законодавстві про захист прав споживачів. *Держава і право*. Випуск 46. С.299 – 305.
16. Майданевич Н. Адміністративне правопорушення у сфері електроенергетики: зміст та значення. *Підприємництво, господарство і право*. № 3. 2015. С.34 – 37.